

KERTINĖ PARAŠTĖ

Visi laukiame savo mirties

Šiandieną – Vėlinės. Tai toji diena, kai prisimenam savo artimuosius, iškeliavusius amžinybėn. Tai susikaupimo, prisiminimų, praradimo, netekties, skausmo, kančios, meilės ir įvairių, ne visuomet lengvai išsakomų, jausmų išgyvenimas.

Todėl mėginasi čia išskirti keletą minčių, kurios gal duos progą kiekvienam asmeniškai apmąstyti savo jausmus ir būseną, žvelgiant į paskutinį mūsų gyvenimo žingsnį – mirtį.

Žinau, kad tai nėra kasdieniniai ir populiarūs apmąstymai. Bet šiuo metu mūsų išeivijos aktyviausios kartos nariai vis dažniau ir dažniau atsistoja ant to amžinybės slenksčio. Išreikšti spaudoje mintis apie mirtį paskatino vienos draugės telefonu pasakyti žodžiai. Ji prieš kelis metus neteko savo vyro, pastarojoms dienoms savo mamos ir sakė: „Nepatikėsi – perskaityk savo knygelę du kartus ir atrodė, kad tu kalbi su manimi“. Sujudino tos pastabos ir mėginasi pasidalinti savo profesinių ir asmeninių išgyvenimų patirtimi apie mirtį.

Mirtis – tai vienintelis išgyvenimas, dėl kurio mes visi esame tikri, nors dažnai mes dedam daug pastangų, kad nuo jos pabėgtume, jos išvengtume.

Ypač gyvenant materialistinės dvasios aplinkoje, kur vertinamos materialistinės vertybės – produktyvumas, technika, patogumai, materialinė gerovė, įveikimas ir dominavimas savo aplinkoje. Nepaisant, kad mirtis yra paskutinis žmogaus gyvenimo etapas, kaip prela. Pranas Gaida vienoje laidotuvėse išsireiškė: „paskutinis gyvenimo žuolis“, daugumai tai pasirodo, kaip neprašytas svečias ir nelauktas įsilaužėlis, nemalonus normalaus gyvenimo sugriovėjas.

Aplamai mirties išgyvenimai nėra tokie patys ir nėra tam paraišytų receptų. Tai yra labai individualus reikalas ir priklauso nuo specifinių priežasčių, atnešusių mirtį. Visi žinom, kad sutinkam staigią mirtį, ilgos ir nepagydomos ligos mirtį, chroniškos ligos pasekmę, nelaimės atveju išauktą mirtį; pasitaiko ir savijudybės. Lietuvoje, tai yra labai didelis ir vis dauginantis

reikiškyns, ypač jaunų žmonių tarpe.

Šiais visais atvejais mirties išgyvenimai yra labai skirtingi, tiek mirštančiajam, tiek gyvenime pasiliekančiam jo artimiesiems. Svarbu, kad tie visi išgyvenimai būtų pilnai išgyventi, suprasti, pasidalinti ir mirštančiajam, ir visų kartu. Čia išskyla ant mirties slenksčio atsiradusio žmogaus poreikiai, kurie pasireiškia įvairiomis formomis ir atskirose gyvenimo plotmėse. Iškilus sunkiai ligai, atsiranda susirūpinimas ateitimi – ligos gydymas ir ligos evoliucija. Visoje šioje eigoje išskyla nauji poreikiai, kuriuos reikia atrasti tinkamus atsakymus, jei norime sveikiai išgyventi iki mirties.

Čia susiduriame su keliais mokslininkės dr. Elisabeth Kuebler-Ross išryškintais elementais, išgyvenant mirtį: atviras bendravimas ir komunikacija; lankstumas ir supratimas ligonio ir jo šeimos poreikių; pacientas ir jo šeima pripažįstama, kaip slaugymo vienetą; simptomų ir skausmo kontrolė; religinių dvasinių poreikių patenkinimas; o svarbiausia, visų bendradarbiavimas ir pasitarimas, alaugant ir prižiūrint ligonį. Šių visų elementų išgyvenimui ir priėmimui reikia išmokyti suprasti ir pajauti sergančio žmogaus poreikius ir realybę, ką jis išgyvena, kas jam rūpi, kaip jam gali padėti gyventi likusią kiekvieną gyvenimo minutę; gyventi prasmingai, pagal jo norą ir poreikius, ne pagal iš šalies nusprentas sąlygas ir principus. Pabrėžiu žodį „gyventi“, kad, išeinant į anapus, neliktų neišakytų paslapčių, norų, troškimų; kad gyvieji nesijaustų kalti, daug ko mirusiam nepadare, nepasakė. Dažnai kaltės jausmas tampa didele kliūtis sveikiai išgyventi gedulą. Tai reikiama amžiną išsiskyrimą, praradimą mylimo žmogaus; išgyvenimą akriaudės ir įsivaizduojamos neteisybės; siekimą suvokti, kodėl man tai atsitiko – kuo aš nusikaltau. Kaip gyvenasiu be to žmogaus ir daug kitų jausminių bei racionalių reakcijų. Visa tai yra labai asmeniškai, svarbu artimiesiems gerinti išsiskyrimą, suprasti, savo draugiškumu ir dėmesiu padėti žengti tuos gedulą

Šiame numeryje:

Vėlinėms: Irenos K. Lukoševičienės mintys, Julijos Švabaitės eilėraščiai • Lietuvininkų kraštas ir žodis • Petro Melniko apsakymas • Jurgio Daugvilos kūrybos paroda Lemont'e • Cleveland'o „Exultate“ choro koncertas Detroit'e • Naujos knygos

Lietuvos vakarų žemės: jų praeitis, kalba ir kultūra

VYTAUTAS A. JONYNAS

• LIETUVININKŲ KRAŠTAS. Lietuvių etninės kultūros draugijos ir Lietuvių kraštotyros draugijos paruošta monografija. Redakcinė komisija: Norbertas Vėlius et al. Vilnius: Litterae universitatis, 1996. 738 puslapiai. 32 puslapiai iliustracijų.

• LIETUVININKŲ ŽODIS. Lietuvių etninės kultūros draugija ir Lietuvių kraštotyros draugija. Redakcinė komisija: Norbertas Vėlius et al. Vilnius: Litterae universitatis, 1996. 741 puslapis. 16 puslapių iliustracijų.

Prieš ketvirtį su viršom šimtmečio, 1970 metais, pasirodė Lietuvos nelaukta, neįprasto pavadinimo knyga: *Lietuvininkai*. Ją sudarė išimtinai svetimausių tekstų apie Mažąją Lietuvą ir Klaipėdos kraštą vertimai. Nors išsiriškiantį ir žinomą Lietuvos istorinės bibliotekos seriją, jiniai didesnio susidomėjimo, kad ir neįprasto turinio (tuomet apie Karaliaučiaus sritį buvo vengiama kalbėti), visuomenėje nesulaukė.

Kitaip atsitiko su dviem knygom apie lietuvių vakariečius, išvydusiom dienos šviesą praėjusiais metais. Visų pirma jos patraukė akį savo išore. Tai dailaus, patogaus formato, itin patrauklių aplankų leidiniai, gausiai iliustruoti žemėlapiukais, nuotraukom bei įvairiais brėžinukais ir piešiniais. Vienas malonus jas vartyti, stebėtis keramikos, ūkio reikmenų, aprangos dalykų, kryželių (krikštų) pavyzdžiais. Džiugina ekaitoją ir jų enciklopediška įvairovė: visko po truputį. Iš tiesų, tik įsiskaicius, ima matyti, kaip kurie trūkumai, bet pati pirmasis įspūdis pažymėtinais šaukus.

Esama dviejų, maždaug 730 puslapių apimties tomių. Pirmasis pavadintas *Lietuvininkų krašto vardu*. Redaktorių komisiją sudaro šie asmenys: Norbertas Vėlius (pirmininkas), Aušra Kazikonienė, Algirdas Matulevičius, Vacys Milius ir Irena Selikaitė. Atakiro bendradarbių sąrašas bei jų biografijų, de ja, nėra. Pažymima tik tai, kad paskatą išleisti šiuos žinykus davė Lietuvių etninės komisijos

žingsnius. Negalim būti nei teisėjais, nei nurodymais versti eiti gerintį žmogų mums atrodančių pačių „geriausių“ keliu. Tik bendravimu, išsiskyrimu, parodom meile, supratimu ir nenutraukta bičiulyste mes galim padėti gerinti gyvenimą ir normalų gyvenimą.

Gal kai kam atrodys keista ir sunkiai suprantama, bet mes visi savo gyvenimo eigoje nuolat stovime prieš pasirinkimą, ką, kaip, kada, kur daryti. Ir artimo žmogaus mirtį išgyvenant, yra

ir Lietuvos kraštotyros draugijos iniciatyva įvykdyti 1990 metų liepos-rugpjūčio dienomis kompleksinę ekspediciją į tuos pasviečius, ir kad jai vadovavo tautosakininkas Norbertas Vėlius ir Irena Selikaitė. Pažymima taip pat, kad veikalų leideja „Litterae“ yra susilaukus Mažosios Lietuvos Fondo pinigines paramos.

Pirmojo tomelio – *Lietuvininkų kraštas* – turinį sudaro šios, nelygios puslapių skaičium ir teksto sudėtingumu, dalys: 1) Gamta (Geologija ir augalijos aprašymai); 2) Istorija ir 3) Buitis. Daugumą tekstų palydi bibliografinės nuorodos. Kai kuriais atvejais, kaip, pvz., Algirdo Matulaičio straipsny, pažymėtina gausios, kai kuriais – be galo kuklios. Taip, sakysim, itin svarbus ir svaraus Petronelės Žostautaitės straipsnio „Lietuvos ir Vokietijos varžybos dėl Klaipėdos krašto, 1919-1939“ atveju, tu išnašų beveik nėra. Vien straipsnio pabaigoje aptinkam neišskaitom autorės pasiaiskinimą: „Kai kurie faktai ir samprotavimai paimti iš išieivio M. Gelžinio rengiamos spaudai knygos *Mūsų gimtinė – Mažoji Lietuva*. Kadangi rengiamos knygos puslapiai dar nesunumeruoti, neįmanoma pateikti tikslų nuorodų“. Ką gi, apmaudu, teks luktart to Martyno Gelžinio veikalui, nes šiaip Žostautaitės rašinio turinys pilnas įdomių užuominų bei atodangų.

Kalbant apie bibliografinės nuorodos, tenka pažymėti, kad jų tarpas esama ir emigracijos pasirodžiusių veikalų pavadinimų (pavyzdžiui, Antano ir Anastazijos Tamošaitių studijų). Keista, mažoka užuominų į knygas, pasirodžiusias Mažosios Lietuvos Fondo lėšų dėka, nors kai kurios jų, kaip, pvz., Martyno Purvino *Klaipėdos Krašto Mokyklų Draugijos istorija* (1995), pranoksta savo turinumu šiuose leidiniuose spausdinamą V. Ašmorio pernykę siauros apimties tekstą. Šiaip tenka pripažinti, kad beveik visi tekstai parašyti išilgai ir nevarginančia skaitytvja be saikiu „mokslingumu“

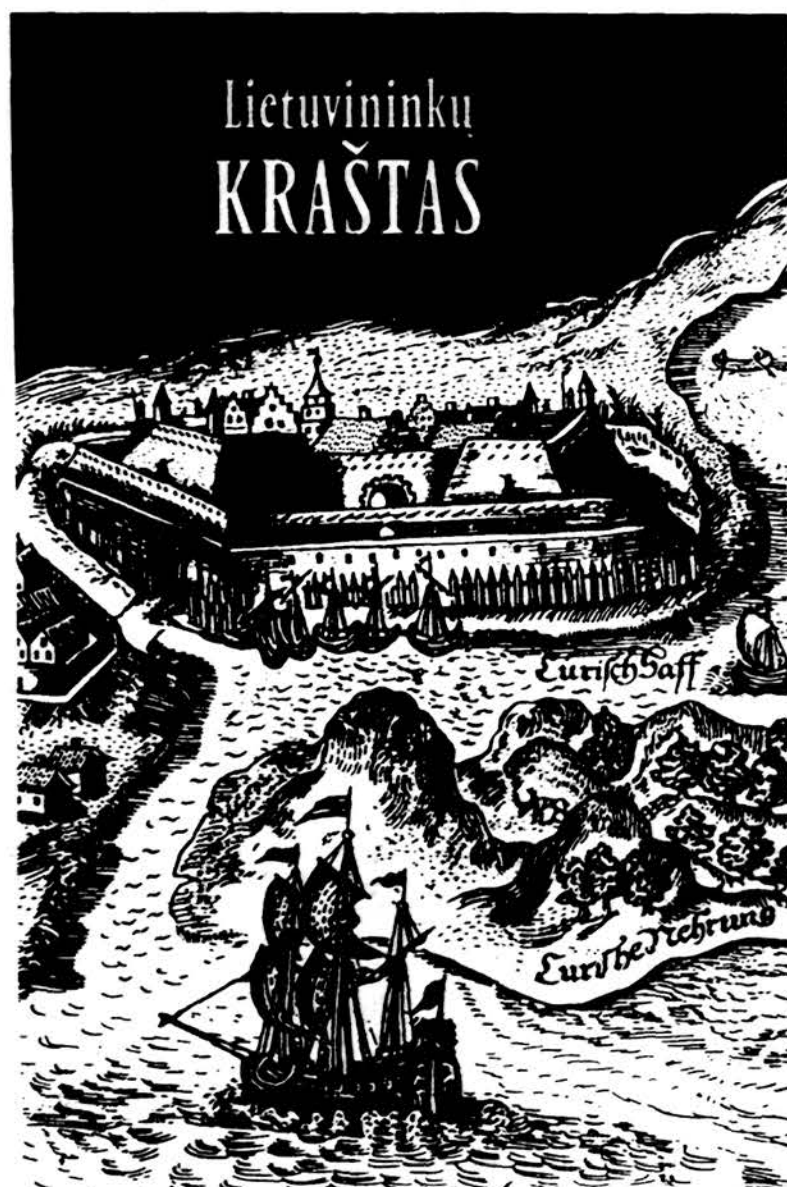
daug sunkių ir skaudžių pasirinkimų: sutikti ir pritari, ar atstoti gydymo metodu, slaugą; slaugyti namuose ir leisti numirti namuose, ar kuo skubiau pasiekti į slaugos institucijas; kaip laidoti; kokį paminklą statyti; ar keisti gyvenimo vietą; ar susirasti kitą gyvenimo draugą; kaip sugrįžti į gyvenimą, neišmetus mirusiojo iš savo širdies, ir t.t.

Gražiai rašė poetė Janina Degutyte:

*Kodėl mažytė kelio atkarpa gyvenimas?
Kodėl tas ženklas kryžkelėj vadinasi mirtis?
Juk visa tai – helionė ir helionė –
Be pabaigos ir be pradžių.*

Vėlinių proga apmąstykim tuos visus mums kiekvienam charakteringus gyvenimo kelionės ciklus ir iškylančius realius poreikius.

Irena K. Lukoševičienė

Knygos „Lietuvininkų kraštas“ (Vilnius: Litterae universitatis, 1996) aplankas – viršelis.

kalba. Faktiškai, pastebėjom vos vieną kitą baisingo akademiško žargono gremėzdą, kaip, pvz., „etnosą“, kurio neradome *Tarptautinių žodžių žodyne*, ir dar siaubingesnę „Oikonomiją“ (kada visiems pažįstamas senokai įspilietinės „vietovardis“). Su prantama, ne visada autoriams sekėsi išvengti techniško terminų ir bent pirmojo knygos straipsnio atveju būtų pravertę pridėti svetimžodžių žodynelį.

Lietuvininkų kraštas vadinamas tituliniam puslapyje „monografija“. Mes išsiviję tuo terminu paprastai pramenam biografinius veikalus. Jei jau tai būtina prisiršt prie techniško terminų, siūlytume knygai kompendiumo terminą, nes faktiškai juk susiduriame su enciklopedinio pobūdžio knyga. Bet paprasčiau ir lietuviškiau būtų vadinti ją žinynu. Nuo pavadinimo jį enciklopedija atitolina toji aplinkybė, kad veikale nesama reikalingų indeksų – vardu rodyklės ir detalaus turinio indekso.

Pasitinkant jį kaip etnologinės-kalbotyros ekspedicijos pranešimų sąvada, tenka pakartotinai pripažinti, kad dauguma tų tekstų, ypač buities – materialines kultūros srityje, suredaguoti rimtai ir atidžiai. Kai kurie tekstai, kaip, pvz., Elenos Matulionienės „Delmonai – lietuvininkų puošmena“ arba Inos Sidiškienės „Lietuvybės apranga XVIII a. ir XX a. pirmojo pusėj (tradicija ir retrospekcija)“, pavyzdžingai iliustruojami būtinų tokioms atvejais brėžinėlių ir piešinėlių. Nesunku pastebėti, kad daugelyje straipsnių autoriams tenka naudotis komunistų priespaudos laikais išleistu *Lietuvininkų medžiaga*. Nuolatos sumirga Gizevijaus, Glogau ar Kepelerio pavardės.

„Didžlietuviui“ skaitytojui yra daug įdomių dalykų abiejuose to-

meluose, bet gal užvis labiau nelaukta, kad juose išsamiai ir, atrodytu, objektyviai nupasakojama Klaipėdos krašto istorija, šią sritį valdant Lietuvai. Čia siaubingesnė „Oikonomija“ (kada visiems pažįstamas senokai įspilietinės „vietovardis“). Su prantama, ne visada autoriams sekėsi išvengti techniško terminų ir bent pirmojo knygos straipsnio atveju būtų pravertę pridėti svetimžodžių žodynelį.

Lietuvininkų kraštas vadinamas tituliniam puslapyje „monografija“. Mes išsiviję tuo terminu paprastai pramenam biografinius veikalus. Jei jau tai būtina prisiršt prie techniško terminų, siūlytume knygai kompendiumo terminą, nes faktiškai juk susiduriame su enciklopedinio pobūdžio knyga. Bet paprasčiau ir lietuviškiau būtų vadinti ją žinynu. Nuo pavadinimo jį enciklopedija atitolina toji aplinkybė, kad veikale nesama reikalingų indeksų – vardu rodyklės ir detalaus turinio indekso.

Pasitinkant jį kaip etnologinės-kalbotyros ekspedicijos pranešimų sąvada, tenka pakartotinai pripažinti, kad dauguma tų tekstų, ypač buities – materialines kultūros srityje, suredaguoti rimtai ir atidžiai. Kai kurie tekstai, kaip, pvz., Elenos Matulionienės „Delmonai – lietuvininkų puošmena“ arba Inos Sidiškienės „Lietuvybės apranga XVIII a. ir XX a. pirmojo pusėj (tradicija ir retrospekcija)“, pavyzdžingai iliustruojami būtinų tokioms atvejais brėžinėlių ir piešinėlių. Nesunku pastebėti, kad daugelyje straipsnių autoriams tenka naudotis komunistų priespaudos laikais išleistu *Lietuvininkų medžiaga*. Nuolatos sumirga Gizevijaus, Glogau ar Kepelerio pavardės.

„Didžlietuviui“ skaitytojui yra daug įdomių dalykų abiejuose to-

tarptautinės teisės žinovų, visai šantažavo ir bauginavo vokiečiai. Nemaža reikiavimai yra ir tai, kad faktiškai Klaipėdos kraštas buvo perleistas į nacių nagus jau 1938 metų kovo 25 dieną, kai Vokietija pateikė Lietuvai savo 11 punktų reikalavimus. Prievartaujama Lietuva šaukėsi Klaipėdos konvencijos signatarų paramos, bet jie liko jos šauksmui kurti. Kai baronas von Ribbentrop ieteikė Lietuvai ultimatumą, viskas buvo jau „abgemacht“.

Nemažiau įdomūs didžlietuviui yra žmonių išsipašakojimai apie tai, kas dejos Rytprūsijoje ir Klaipėdos krašte, užėjus rusų kariuomenei, ir kaip buvo kolonizuojami svetimšalių gaivalu Nerijos pusiasalis ir Klaipėdos kraštas.

Antrasis tomelis – *Lietuvininkų žodis* – bemaž tokio pat dydžio kaip pirmasis, turinio naujumu gal net pranašesnis už pirmąjį. Mat, nors pasakas ir smulkiają tautosaką buvo imta surašinėti Mažoji Lietuvoje netgi anksčiau kaip Didžiojoje, liaudies dainomis domėtasi mažiau. Pasirodo, kad liuteroniškas tikėjimas šnairavo į liaudies dainas ir muzikos instrumentus, veikiau propaguodamas religinių giesmių giedojimą. Nepaisant kai kurių šviesuolių pastangų jas surinkti, tolydžio žmonės ėmė jas užmiršti. Kiek tvirčiau lietuviška dvasia laikėsi tik su Didžiąja Lietuva besiribojančiose srityse ir Klaipėdos krašte, bet buvo pakirstos savitos kultūros šakny, tautinė savimonė ir tautosakinė atmintis.

Lietuvininkų žodyje aptinkamos dainos su gaidom yra išgraibytos iš Tautosakos instituto ir Lietuvos Muzikos instituto rankraštyne ir daugeliu atveju skelbiamos pirmą kartą. Dainas ir giesmes parengė spaudai Zita Kelmickaitė, pasakojamąją tautosaką – Bronislava Kerbelytė, smulkiają tautosaką – Kazys Greigas. Tekstus redagavo Kostas Alkšynas, melodijas – Aušra Žickienė, rodykles sudarė Nor-

(Nukelta į 3 psl.)

Knygos „Lietuvininkų kraštas“ aplanko užkandinis lapas.

Cleveland'o choro „Exultate” koncertas Detroit'e

STASYS SLIŽYS

Jau šešeri metai, kai Lietuvos dukterų draugija Detroito bendradarbiauja su „Amerikos-Lietuvos invalidų” programa, kuriai vadovauja prof. dr. William Waring. Tos labdarinės veiklos su lietuviams koordinatore yra Jūratė Pečiūrienė, draugijos valdybos narė ir ilgą laiką buvusi valdybos pirmininke. Lietuvos Paraplegijos (paralyžiaus) asociacijos kviečiami dr. Waring ir Pečiūrienė jau keletą kartų lankėsi Lietuvoje, suteikdami medicinišką pagalbą ligoninėse, senelių globos namuose, vaikų gydymo centruose ir privatiškai gyventantiems su ta negalia. Dabartinė draugijos valdybos pirmininkė Irena Alantienė su valdyba ir visomis draugijos narėmis yra vertos pagarbos ir padėkos, kad nenulstamai tęsia kilnius ir reikšmingus darbus išeičioje. Šalia labdaros darbų draugija jau yra suruošusi Detroito lietuvių telkiniui koncertus-vaizdus norint suteikti paramą artimui padėti ir lietuviškos kultūros meno vienetui skatinti neužgesti. Šį kartą draugija pasikvietė Clevelando Dievo Motinos parapijos chorą „Exultate”, kuris atliko koncertą sekmadienį, spalio 13 dieną, Dievo Apvaizdos lietuvių parapijos kultūros centro salėje, Southfield, Michigan.

Atsiskleidus uždangai, pirmu žvilgsniu choras savo klasiška apranga ir disciplinuota laikysena patraukė auditoriją, kuri giesmės ir dainos mylėtojus ir jų dirigentę muzikę Rita Klorienę sutiko su pakilia nuotaika, išreikšdama gausiais plojimais. Kon-

Clevelando Dievo Motinos parapijos choro „Exultate” vadovė ir dirigentė Rita Klorienė po koncerto linksmiai interviuojasi su detroitiečiais.

„Exultate” choro koncertas Detroit'e spalio 13 dieną, prie fortepijono dainuoja vadovė ir dirigentė Rita Klorienė. Akompaniatorius Michael Borovitz, gėdai solistas Edas Kijauskas, choro nariai.

certą pradėjo su Zangi kūriniu „Exultate Domino”, kuris praskambėjo iškilmingai ir šventiškai „tufnuojančiu džiaugsmu, giminingu choro pavadinimui „Exultate”. V. Daukšos „Sveika Marija” sukūrė meninį vaizdą, nuspalvintą malda pagal žodinę prasmę ir muzikinių garsų šlove dvelkiančiu akambėjimu. Choras atliko su pavyzdingu balsų partijų balansu ir menišku „Amen”, kuris buvo užbaigiamas dekretu, dūduojant ir ištiesiant pusbalsį „n”. Vokiečių liaudies giesmė „Marijos varpelis”, pritaikyta varpams Klorienės, su solo partija atliekanti Virginija Muliolienė, atkleidė estetiškai būdingą ir galantišką tembrą garsų fone, nes dirigentė žinoviškai panaudojo varpų tembrus ten, kur jų išraiškos galimybė geriausiai tiko.

Franz Schubert „Gloria” iš mišių G-dur atliekamas kele didesniais reikalavimus, ypač vokalistams. Choras ir solo partijas atliekantieji V. Muliolienė ir

V. Plečkaitis buvo gerai pasiruošę; giedojimo lotyniškai iš atminties, be gaidų ir dėmesingai sekė dirigentę, kuri ir meniškai, ir efektingai parodė kūrinių atlikimo pobūdį. Verta pabrėžti, kad chorui sekėsi su dėmesingu įtampos kilimu priei priėti šalutinių kulminacijų ir dramatiškai atlikti pagrindinę kulminaciją. Akompaniatorius Michael Borovitz profesionaliai fortepijone tiksliai akcentavo kūrinių metrinę struktūrą ir palaikė vokalistus jų melodiniuose akcentuose, parodydamas instrumentinio akompanimento vaidmenį. Prie esamų sąlygų „Gloria” buvo atlikta gerai. Tačiau paliečiant stambesnę kūrinių muzikinę apžvalgą analizėje, jaučiu reikalą klausytojams ir skaitytojams priminti, kad kompozitorius savo mąstyme daug dėmesio skyrė melodikai, ritikai, harmonijai, dinamikai ir svarbiausia muzikos faktūrai, kuri pagrįsta skambėjimo sodrumu, pagal išdėstytą muzikinę medžiagos planą, kad jo kūrinyje būtų atliktas kuo artimiausio sumanymui, kad vokalinė ir instrumentinė muzika atlikime rastų pagrindinę mintį, kad instrumentinis akompanimentas ne tik palaikytų vokalinę partiją, bet praturtintų naujomis, tik instrumentinei muzikai prieinamomis išraiškos priemonėmis. Ir nėra abejonės, kad „Gloria” būtų didingiau skambėjusi, atliekama tos pačios sudėties su gerų vargonų akompanimentu bažnyčioje ar salėje su gera akustika. Berthier „Sanctus”, pritariant varpams ir solo partiją atliekant Edui Kijauskui, išryškino gerą intonaciją, nes vokalas emociškai derinosi su varpų praskraidintu akompanimentu.

Pomantizmo muzikos stiliaus Lehar'o „Vilija” (iš operetės

„Linksmoji našlė”) su nevaržomu melodikos plėtojimu ir laisva struktūra bei pramogine kūrinių paskirtimi, skambėjo vengrų melodikos bruožais. Solo partiją su ekspresija atliko Virginija Muliolienė. Muzikės Klorienės pritaikymas chorui buvo dainingas su patogiu balsų vedimu. Šis kūrinyje paliko teigiamą įspūdį. Puccini „Quando non vo” (iš operos „La Boheme”) atliko Virginija Muliolienė. Solistė gerai formavo ir koordinavo balsą, nes generuojanti ir rezonuojanti veiksnių buvo ir girdima, ir juntama ypač kritiškose balsų nukrypimo perėjimo vietose. Virginija Muliolienė sėkmingai palaipianiai įvykdė vokalinis perėjimus, išvengė „lūžių” ir gerai atliko veikalą techniškus reikalavimus. Rossini „Du etto per due gatti” atliko V. Muliolienė ir R. Balytė. Abi vokalistės gerai ir įtikinančiai męgdžiojo viena kita, kresdamos pokštus ir išdaiginėdamos humoristiškai dainavo.

Auditorija pasiilgusi liaudies dainų, kuriose slypi mūsų tautos sveika ir kilni pasaulėžiūra, kurios vienos tegali mūsų kompozitorius paveikti kurti tikrą lietuvių muziką. Iš septynių liaudies dainų paminėtini „Lilnai”, kurią harmonizavo J. Juozapaitis ir akompanimentą pritaikė R. Klorienė. Geros nuotaikos daina su vyrų ir moterų balsų paskirstymu nuskaubė kaip sava ir labai reikalinga lietuvių sielai atgaiva. J. Tamulionio išplėta liaudies daina „Buvo dūda Vilnių” išryškino humoristiškai intriguojantį dialogą tarp vyrų ir moterų ir parodė partijų vaidmens augantį įtampą, kuri baigėsi staigiu griežtu „ne”. Fausto Stroliaus „Svajonės”

(Nukelta į 4 psl.)

Petras Melnikas

Lūkesčio dienos

Praslenka vaistų vežimėliai, stumiami medicinos seserų. Reik laukti žinių apie kraujo suormalėjimą. Tik tiek. O kambarį taip nuobodu, įkyrėja skaityti. Ir Algis išėina į koridorį.

Čia ligoninės kambarių atvertos durys. Vieni ligoniai tik guli, snaudžia ar spokso į televiziją. Gal yra ir sunkių ligonių, kartais jų visos seselės lekia su aparatais atgaivinti vieną ligonę.

Koridoriais prašlepena valytojos. Kai kurios lyg linksmos. Pačiam koridoriui gale yra didelis langas. Pro jį matyti gatvės, pilki namų stogai, medžiai linksmai juda, apšviesti saulės, vis siūbuoja ir siūbuoja. Algii patinka šis vaizdas. Jis vienintelis čia pristojęs.

Vaidzas primena jo gyvenamąją Hazel gatvę, netoli, už penkių mylių nuo čia. Joje šali-gatviais, kaip čia koridoriais, nieks nesinaudoja. Kaimynai išlipa iš automobilių ir tiesiai į namus. Tokie žmonės, jei liga nekankina, ligoninėje išsimiega už visus metus.

Algis čia kitoks. Vaikščioja koridoriais, nekantruoja ir nori kuo greičiau iš šios ne per didelės ligoninės išėiti. Čia ne jo įprasta ligoninė, jis pasitiki „didesniaja”. Bet čia pakliuvo pasijutęs blogai ir dabar, atrodo, lyg amžiams jį uždūrė. Teiravosi daktaro: „Ar greit mane paleisite?” Atsakymas: „Netrukus. Kai kraują sureguliuosim”.

Na ir reguliuoja. Kasdien kartą patikrina. Ir tam tikrai čia lovą užima?

Gera, kad ši ligoninė arti namų. Bet čia visuomet bedos. Tai stengiasi pavilioti didžiąjai ligoninei priklausantiems pacientams, tai pasiūle pavojaingą (girdėjo, nereikalingą) tyrimą. Seniai buvo pasiūlyta net nereikalinga operacija. Reikėjo atsiskaityti. Siūlo, o sakai, ne. Net nepatogu.

– Jei aš kasdien iš namų ateisiu ligoninėn kraują patikrinti?

Taip Algis prašė atėjusio tylaus daktaro. Šis buvo nejaunas ir jo išvaizda buvo persunkusi nuoboduliu, specialia ligoninėse randa išraiška: nekompliciuok reikalų! Kraupė galva: ne, lyg sakytų: gulėk lovoj. Prieš savaitę davė didelį kiekį vaistų kraujui suskystinti. Persistengė. Dabar negali paleist namo.

Taigi lieka nuobodžiaut koridoriuose. Keli daktarai šnekasi su seselėm, bet savo daktarą retai mato. Kai atvežė prieš savaitę, atrodė,

greit paleis. Bet gal ligoninė neapkenčia tuščių lovų?

Mato, izoliacijos kambarį guli senutė. Jai vienintelė durys uždarytos. Pro durų stiklą ji atrodo labai sena, įbedusi akis į lubas, kaip numirėlė. Ji atrodo pergyvenusi daug vargų ir nelaimių. Gal jų buvo užgrūdinta, laikėsi oriai ir dabar čia turbūt nesiskundžia. Taip ji jam atrodė.

Katiną ką apie jį patį sprendžia ligoniai? Dauguma turbūt jį laiko pasveikusiu, ryt poryt išeinančiu namo. Bet Algio nuotaika vis svyruoja, jos lygis keičiasi dėl lūkesčio iš čia išėiti. Tiems, kurie jį mato praeinanti, gal jis gerai atrodo, jei nepastebi nuobodulio, išrašyto veide?

Daktaras kasdien po pietų kraipo galvą. Dar ne. Gulėk lovoj. Ar maistas čia nepatinka? Patinka. Tik tie igrieš koridoriai, snaudžiantys ligoniai. Žalvos televizijos dėmės. Izoliacijos kambaris net nekurstojanti senutė.

O taip, kartais Algii kas nors aplanko. Draugai, malonūs kaimynai, bet gal nerimsta kada, atlikę pareigą, iš čia išėis į savo normalų gyvenimą. Čia viskas laikina. Eisi namo. Sveikata pablogės. Gali atsidurti dangaus karalystėje ar kur nors kitur.

Štai draugas Zenius buvo rašęs iš ligoninės Lietuvoj. Ten buvo bent tarp sąvųjų! Lietuviai daktarai, seselės... Skundėsi jie, kad mažai jiems moka, nėra gerų aparatų. Buvo apie ką šnekėti... Algis vos užtenka pragyvenimui. Gulėjo kartą kambarį net su dviem rusiais. Tai va! Buvo užmiręs rusų kalbą Amerikoje, ne-reikės... Rašė, kai jį paleido, ligoninė pareikalavo šimta dolerių už dieną. Bankų krizė po to apvalė jo sutaupas, smuko jo sąvija. Vargas gydytis Lietuvoj... O čia plėšia iš tavo apdraudos.

Algis žino, kada ateis seselė, paims kraują ir daktaras vakare sakys: negerai. Algis žino, kada seselė ateis su švirkštu. Jis dienas skaido į dalis. Suka galvą, kokį užsiėmimą pasirinkti? Skaito vakar dienos laikraštį iš ryto, žurnalus – popiet, romaną – vakare, šlepena koridoriais. Nuobodu. Bet gariau neišgalvosi.

Išvaikščiojo koridoriaus grindis. Ji traukia stebuklingi langai koridoriui gale... Katkas už tą langų vilioja... Panašiai, kaip draugai

Zenius lietuviškoj ligoninėj. Rašė, kad vis žiūrėdavo pro langą į sniego apklotus laukus, pakelio egles, laukę pavasario ir dienos, kada išleis namo...

Algii domina čia izoliacijos kambario senutė. Kartą praedamas dirstėjo pro durų stiklo tinklą ir pamatė ją visą uždengtą antklode. Net baisu!

Turbūt mirė! Daktaras uždengė galvą antklode, kaip įprasta mirusiems. Gal nebuvo daktaro, ir tai atliko seselė, kol atakubės daktaras, administratorius.

Algis pasitraukė ir grįždamas vėl dirstėjo pro durų stiklą. Žiūrėjo su ypatingu dėmesiu, ar nejudą krūtine?

Ir staiga atrodė, kad lyg juda krūtine. Tikrai juda! Senutė gyva! Tik gal užsidengusi sau galvą. Nuo saulės spindulių, tvykančių pro langą į akis. Nuo šviesos, nuo įgrisusių kambario lubų.

Mieganti ligoninė. Letarge.

– Kaip laikais? – skaitydama Algis išgirdo moterišką balsą.

Stebėtina, j kambarį įėjo Onutė, lyg senų laikų vėlė, primenanti jo buvusią laimės ir nepasisekimų viršūnę. Jau daug metų su ja išsiskyręs. Algis padėjo žurnalą į šoną.

– Kaip matai, – Algis pasakojo, – blogai pasijutau. O kaip mane čia atradai?

Onutė savo būdu stengėsi jį apšviesti pirma apie jos motinos ligą. Ji gulinti šioj ligoninėj. Smulkiai išvardino motinai padarytus tyrimus ir, kaip tiesiog su džiaugsmu, j leidžiasi tyrinėjama. Net taisosi.

– Nuo tyrimų?

– Ir nuo vaistų.

Onutė buvo ta pati. Žmonės nesikeičia. Bet buvo kiek papilnęjus, kiek šlubavo, dar mėgo sapalioiti.

Užklauso „kas kojai?” – vėl ilga istorija apie laiptus, apie koją, bet Algii – kaip seniau darytų – nekaltino. Tik akimis lyg vis dar sakytų: „Esi kaltas dėl visko. Dėl to turėjom skirtis”.

– Laikas bėgt pas mamą – po kiek laiko Onutė pakilo, ir jis ją palydėjo iki lifto, jai vis šnekančiam apie mamą. Kai lifto durys atidarė, j išėjęs vidun, bet žiūrėjo ne į Algii, kažką kalbėdamas šalia stovinčiai moteriai.

Algis stebėjosi, kad Onutė jį aplankė. Kodėl toks dėmesys? Tokia mandagi nebuvo. Pašalintė? Negali būti. Ji buvo puiki, graži mergina, draugiška kaimynams. Pradžioj buvo nuodirdžiai paslaugi, tyrai skambančiu balsu, męgdavo dainuoti.

Vėliau dienos su ja dažnai buvo užimtos

besiginčijant dėl mažočių. Ji pasakodavo istorijas apie jos buvusius pažintis. Algis, grįžęs išvargęs iš fabriko, tylėdavo, nes tas istorijas žinojo atmintinai. Tai pletkai, gandai, fabrikatai, pasigyrimai, jos sugebėjimai, kitų nemokėškumas... Algis tylėdavo, o ji tai gal palaikė užgauliu jos ignoravimu. Turbūt taip jį suprato.

Kai išvargusi nutildavo, nusiramindavo tik užmigus. Pailsėjusi pereinavo į šėlimą, į puolimą. Dramatiškai gąsdino, lyg sakytų: dangus grįšiu, o ką tu darai? Menkino jį jo sugebėjimus, jo asmenį ir kartą nervingai užtikavo, kad laukianti jo mirties. Algis susirūpino.

Onutė tada turbūt sirgo deliuzijom, nesibaigiančia išėivio dalia. Gale jį pradėjo net svaidytis šaukštais, šakutėm, net sunkiais objektais. Gydytis nėjo. Algii tada atrodė, kad laikas išėiti iš namų ir neigrįžti.

Bet va, vėl tas veidelis, ėmė ir jį čia aplankė. Ir nepradėjo vandrovoti, svaidytis. Ne. Tik elgesy buvo kažkas užsilikę. Ypač palaidas, neorganizuotas šnekėjimas. Te Dievas jai padeda.

Nuobodulij mąstė apie rietenas su Onute. Tegul jas paraliai, galvojo.

Perkeltas į kitą aukštą, Algis gulėjo šalia infarkto gavusio ramaus, paraliuzuoto žmogaus. Tyloje Algis dar mąstė apie savo gyvenimą su Onute ir klaidas, išėdamasis šalia pusgyvio žmogaus.

Prisiminė nevaisingus apmąstymus seniau, kartą prie ežero namely! Vaikščiojo pakrante, stengdamasis nuspręsti ko siekti gyvenime, ką mokytis, pasiekus jau penkiasdešimt metų, ir kokį skirtumą tas padarytų jo gyvenimui? Piktos bangos trukdė mąstyti... Spiečiai uodų...

Vėliau apmąstymai buvo pertraukiami netikėtų senatvės negalavimų, ir jis nerado tos kažkokios slėpiningos, magiškos tiesos. Ironija ir groteskas juodino realybę.

Taip ir čia, naktį, žmogus apsilpęs ir privirtintas prie lovos raiščiu, kad neiškristu, daužė koją į lovą. Algis pabudavo. Kaip tam ligoniui padėti?

Algis papsaudavo savo mygtuką. Ateidavo seselė, bet Algis nurodydavo savo kaimyną.

Taip kelis kartus, kol seselės pradėjo vėluoti, o ligonis vis spardė koją. Keistuolis spardė koją lovos rėmo galą, pagautas pykčio, kad jį suriavo, ar kasumo ar nemigos, niekam to nepasiskunddamas. Tada Algis keldavosi ir bėgdavo prie seselių stalo.

Ironija. Taip jis tapo lakstytoju kitų

reikalais, jau negalėdamas sudėti bluošto. Išvargęs nuo nemigos, pabuvęs „sanitaru”, jis nežinojo, kad taps „daktaru” ir „advokatu” vėliau. Ligoninė tikrai nepagalėjo jam įvairumu.

Paprastai iškelti ramesnėn vieton, jis buvo perkeltas į kitą koridorių gale ir ten reikėjo klausytis ramesnio žmogaus pasakojimų apie įvairių ligų istorijas, kurios buvo panašios viena į kitą. Ir tai įkyrėdavo. Šis žmogus atversdavo net kiseninė medicinos knygele ir tada Algis kartą išėjo ir pristojo prie didžiojo koridorių lango.

Lauke tiesiom gatvelėm pravaziuodavo automobiliai. Medžiai stipriai siūbavo. Praėjo žmogus su šunim. Šuns rusvas kailis buvo pašauštas nuo vėjo. Gražu. Vaikai ant vasariųjų patčių už lazdelėm gatvę varinėjo rutulį.

Algis taip įstraukė stebėti šį „rojaus” vaizdą, kad su jais „įvarė kamuoliuką į vartus”.

– Ivartis, – sumurmėjo, bet praeinančių seselių žingsniai jį pažadino.

Staiga atsiskuko. Išėjusi iš kambario sena ligonė jam pasakė:

– Ar tu čia gyveni?

Viespatie, beveik. Ir taip ilgai, pagalvojo. – Ar nepadėtum man su mano namais, – senė užsikirsdoma aiškino nesuprantamą istoriją, lyg matytų jame „reziduojantį daktarą” ar „advokatą”.

Tai buvo groteskiška! Kaip ja atsikratyti? Nepilnaprotė tik praeinanti seselė šiaip taip įtikino sugrįžti į jos kambarį. Lūkesty ligoninė nepagalėjo ir šio nuotykiu”.

Susumuojant, izoliacijos kambario senutė nemirė; žmogus spardęs lovos atramą aprimo; Onutė dar kartą trumpai aplankė Algii – jį turbūt norės susitaikyti. Ir taip nuobodulio įspaus-tu veidu, tylaus daktaro paleistas su receptais iš ligoninės, Algis gal gale atsaidūrė lauke.

Saulės šiluma šiltom rankom apkabino jį ir jis pasijuto atsikratęs saldomo oro vėso. Lauke buvo ir toks svarbus dalykas kaip vėjas, kurio trūko ligoninėj. Vėjas lietė veidą, rankas ir kedeno plaukus.

Šėlmis, šėlstantis, niekad nenustojantis vėjukas iš meilės lindo už apykaklės, glustė veidą, rankas, kedeno kelnių kiškias.

Algis pajuto ramybę, šviesą ir gaivumą. Jo akių aukštyje pranarė čirpaujantis žvirbliukas. Toliau gatvė vaziavo jaunas dviratinkinškas, švilpaudamas savotišką nerūpe-tingą melodiją.

Na, tai taip, gyvenisiu, pagalvojo Algis.

Knygos „Lietuviniuku žodis“ (Vilnius: Lietuvos literatūros universitetas, 1986) apšonas – viršelis.

Lietuvos vakarų žemės

(Atkelta iš 1 psl.)

bertas Velius. Faktiškai visa ši tautosakinė dalis paverčia *Lietuviniuku žodis* puikia chrestomatija, ir jiniai užima kone du trečdalius leidinio. Likusios dalys yra kalbiniai tyrinėjimai bei „Atminimų“ skyrelis. Pastarajame aptinkame ryškiausią Mažosios Lietuvos pirmųjų biografijas. Metus bėgų žvilgnį ir pateikiama pasakojamąją tautosaką, įsidėmimo jvairumas – patarlės, prieodžiai, frazeologizmai, garsų pamėgdžiojimai, greitalabės, skaičiuotės, mįslės, burtai, prietarai, magija, oro spėjimai... Žinoma, nepaprastai daug panašumų į „didiečių“ tautosakos kraštą. Iškyrus vieną sritį, kur, jei patiktė Kazio Grigo siūloma versija, lietuviškų kūrybinis polėkis bus išblėsus prieš kelis šimtus metų. Tai keiksmų ir „pasipiktinimo šūksnių“ skyrelis. Ten užrašytas maždaug tuzinas itin blankių keiksmelių. Nesinori patikti, kad ši pasibaigėtiną, apraudotina, nepadori, skurdybė užgauliojimų („pasipiktinimo šūksnių“) srityje atitiktų tikrąją „iššionykščiu“ buitį. Prisiminkim, kad kitos tautos didžiųjų istorais „Dictionnaire des injures“ žodynais.

Visi tarmių nagrinėjimai parašyti, kaip dera, sausai ir dalykiškai. Bibliografijose pasigendame tačiau Jono Užpurvio

veikalo *Trys kalbinės studijos*, išleisto išleidytojų Mažosios Lietuvos Fondo rūpesčiu.

Nepaprastu reikišku abiejuose *Lietuviniuku* tomeliuose yra tai, kad sutelktos vidury leidinio nuotraukos nepalydimos jokių užrašų. Pasiškinimų tenka dairytis tolesniam poskyry. Vargu, ar tai paslauga skaitytojui. Šiaip jų atranka be priekaišto. Ypač tos iliustracijos puikios *Lietuviniuku krašto* tomelyje, kur aptinkam apčiai senų vario raizinių, parinktų iš Christian Hartknoch'o leidinio: *Alt und Neues Preussen* (Frankfurt und Leipzig, 1684). Abi knygos skoningai iliustravo smagiais naivuolių stiliumi („art primitif“) atliktais piešiniais dailininkė Rūta Paberžienė.

Prierašai:
Kaip lengva suklyst ir kitus klaidinti! Esu priekaitavęs, kad aptariamų leidinių bibliografijose nesimatyti kai kurių Mažosios Lietuvos Fondo pastangomis išvydusių dienos šviesą veikalų. Paprasčiausiai nepagalvojau, kad *Lietuviniuku* tomeliai yra sąvadų tekstų, rašytų, kaip matyt, tuoj pat po 1990 metų kultūrinės ekspedijos. Tuo tarpu, kai iškyrus Jono Užpurvio *Tris kalbinės studijas* apie Saugų tarmę, visi kiti leidiniai (Viliaus Pėteraičio, Tomo Sakalausko *Čakona*, Martyno Brako, Miko Purvino) yra pasirodę žymiai vėliau.

Knygos „Lietuviniuku žodis“ apšonas atskleidžiantis lapas.

Julija Švabaitė

NEBEGRĮŽTA PROMETĖJAS

*Pasauliui žinant
nebegrižta Prometėjas,
išdavikiška saulė
neusdega lauką – – –*

*O jie eina ir eina,
lyg vaidukliai –
– vaikai –
nekdami delnuose
žariją – – –*

*Tūkstančiai,
nepažinę Dievo,
nepažinę poezijos,
pakrikętyti senolių
krauju – – –*

C'EST LA VIE

*Mirties žemėlapy
mano miestas,
gatvė,
mano numeris, –*

*nepabėgsiu,
neišsimeluosiu,
nesustabdysiu,
nepavėlinysiu*

*atiduoti save
amžinai žolei,
gruodui,
akmeniui,
moliui,*

*kapinių vagonėliui,
žolės pjovimo mašinai,
plastikiniam vainikui
nuo lapkričio
iki balandžio...*

C'est la vie...

ANT KIRTILIŠKĖS KALNELIO

*Kryžius ant Kirtiliškės
kalnelio,
aptvertas tvorele,
su bijūnais
ir košpedėlem,*

*trys akuliukai
nužudytiem broliam,
tau,
liepaitė seseriai...*

*Tai žemė jau sugrąžinta
į Anapus –*

*beržai,
saldinė obelis,
tavo rankų sodinta,
griuvusių akmenys,*

jau Dievo sode...

*Amžini paminklai,
amžinieji namai
tau,
man,
ir mūsų vaikams,
ir vaikaitams,
ir visai giminių
giminei...*

„Bernardinų kapinės Vilniuje“ – iš Lietuvos fotografijos 25-osios metinės parodos, šiuo metu vykstančios Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje. Parodos uždarymas bus rytoj, sekmadienį, lapkričio 3 dieną, 3 v. p.p. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. *Kalėdas Maryšė Krasnelienė, Budrio lietuvių foto archyvo sekretorė, pateikdama motinų lietuvių fotografijos parodą Čikagoje apšvalga. Bus įteiktos premijos liuometinio*

konkurso „istoriniai pastatai ir paminklai“ laimėtojams. Tada vyks pianisto Manigirdo Motekaičio koncertas, kuris skambins J. S. Bach'o, Frederic Chopin'o, M. K. Čiurlionio, Vytauto Jančio ir Giedros Gudauskienės kūrinius bei Juozo Gruodžio variacijas lietuvių liaudies dainos tema. Po programos – vaišės ir svečiavimas. Įėjimas į šią parodą uždarymo šventę yra nemokamas.

DAR APIE MIRTĮ

1.

*Kasdien sutinku ją
prie durų
laukiančią,
alkaną,
pusnuogę
ir plėtrią, –*

*metu jai pirštine
dvišonai, –*

*nesitytiok,
negrąsink,
motin,
sesuo,
anya,*

*jaunamarte iš Gedimino
literatų kavinės,*

*į Aušros Vartus
baltų žirgų
pavėžėta...*

2.

*Yra kita mirtis
Laisvės Alėjoje,
Katedros aikštėje,*

*su skrybelaite,
baltomis pirštinėmis,
mėlynu šaliku,
su būgneliu rankoje,*

*– jauna,
švelni,
elegantiškai šokanti
tarantela...*

PRO KAZLŲ RŪDĄ VAŽIUOJANT

*Vaišorykštė virš girios,
pro Kazlų Rūdą važiuojant,
pro Škausmo kalneli,
kur kryžiai
ir kapai...*

*Atsišaukia girdėti, skaityti
vardai,
galbūt iš Vilkaviškio, Iglirkėlių,
Prienu, Marijampolės,
Šilavoto, Škriaudžių, Lazdijų,
Veiverių,*

*Vardai partizanų – Juodvarniai, Arai,
Klajūnai, Liepos, Birutės,
Vanagai, Žydruliai, Skirmantai,
Vėjeliai, Skrajūnai,
Daumantai, –*

*Išniekinti beržų liemenys
pakeleji, nukirstom šakom,
kad neuždengtų,
neliudytu, ką matė,
ką girdėjo
kraupioj nakties medžioklėj.
kai slėpė savo glėby,
kai prausė kruvinus
veidus – – –*

*Beržai su skauduliais
tošyje,
lyg drugio krečiami,
liūdnom šakom,
ataugusiom iš ašarų
ir kraujo – – –*

*Tėvyne, tėvyne,
priglaudusi išdavusi tave,
paklydusi,
ištremta, apspjaudyta,
erškėčiais vainikuota,*

*Tėvyne,
tavęs šaukiamės,
tėvyne,
duona mūsų kasdienine,
Dievo ranka medine,*

*obelis žiede
ledynų languos,
keršto ir meilės kryžkelėj*

*sunerk mūsų rankas
prisikėlimo maldai,
sutaikyk – – –*

– Iš poetės naujausio eilėraščių rinkinio *Žiemos erškėtis* (Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1994) skyriaus „Mirties žemėlapy“.

Dailininkas Jurgis Daugvila savo dirbtuvėje Beverly Shores, Indiana. Algimanto Keziso nuotrauka

Jurgio Daugvilos paroda Lemont'e

ALGIMANTAS KEZYS

Jurgis Daugvila yra daugelio specialybių menininkas. Meno studijas jis pradėjo Kauno Taidomosios dailės institute, tęsė Kunstschule des Westens Berlyne. Po to baigė Freiburg'o Ecole des Arts et Metiers audinių studiją. 1953 metais kilnojamoje JAV parodoje „Design-Craftsmen“ dailininkas buvo apdovanotas už austus gobelenus. Daugvila daug metų dirbo vitražų studijoje. Lietuvių išsvijęs teatrų spektakliams jis yra sukūręs įspūdingų scenovaidžių. Čikagoje jis vertėsi dekoratyviu menu (display artist). Nuo 1966 metų Daugvilos kūryboje atsiranda nauja vitražų technika – spalvingi transparentiniai plastmasės ir stiklo gabalų koliazai. Devintojo dešimtmečio pradžioje menininką užplūsta medžio drožinių, skulptūrų vizijos, šelstančios jo dirbtuvėse (Beverly Shores, Indiana) iki šios dienos.

Žvelgiant į jo parodoje (paroda atidaryta spalio 19 dieną Lietuvos dailės muziejuje, Lemont, Illinois) eksponuojamas pakelės kopolytes, ne vienam ateina mintis, kad skulptorius tėra medžio drožėjas, liaudies menininkas, dievdirbys. Mediniai dievukai su lietuvių liaudies kūryba Daugvi-

la sieja tik truputėlį. Lietuvos kaimų drožėjai, kurių sukurtais dievukais pasaulis negali atsistebėti, dirbo nuosirdžiai, bet buvo savamoksliai. Liaudies kūrejai išdrožė įstabių formų, tikrą, nemeluotą šventumą ir tikėjimą skleidžiančių darbų, kurių gali pavydėti ir labiau išprusę bei išsilavinę menininkai. Daugvila, atrodo, siekia to paties. Nors jis yra baigęs aukštuosius dailės mokslus, jis tarsi nejaucia tų mokslų įtakos, nusileidžia iki „mažutėlių“, trokšta prabilti nerafinuotą jų kalbą. Bet Daugvila nėra ir negali būti paprastas liaudies menininkas. Iš pirmo žvilgsnio jo išskaptuotos medžio figūros ir kopolytės gal ir yra panašios į liaudies meistrų darbus. Tačiau pažvelgę atidžiau, pamatome, kad kai kurių jo kūrinų elementų niekaip nepavadinasi naivių primityvizmu. Pajuntame menininką „paragavusį“ ir metafizikos, ir religinės semantikos, ir svarstymų apie pačios būties prasmes.

Daugvilos kūryboje rasime krikščionybės simbolių ir pagonybės užuominų, tautinių ir bendresnių, neetnografinių motyvų. Taip darydamas, Daugvila gana tiksliai išreiškia šiuolaikinių lietuvių samonę. Išstius šimtmečius pragyvenę krikščio-

niškoje kultūroje, šių dienų lietuviai vis dar nepamiršta pagoniškų saknų, glaudžiasi prie savo žemės, bet joje nebeužsis-klendžia, siekia platesnių pasaulio akiračių, trokšta rasti atsakymus į abejojančios žmonių keliamus klausimus apie save, pasaulį, visatą ir net Dievą.

Greta kryžiaus ar Mergelės Marijos Daugvilos darbuose atsiranda menulio, žalčio atvaizdas. Saulės spinduliai apgaubia kryžių, kryželių siluetus. Nors šv. Jurgis oficialiai nebelaikomas Bažnyčios šventuoju, jis vis dar vaizduojamas pagal senąjį šventovo didvyrio modelį (Daugvilo kūryboje mitologinės užuominos neatsikiriamos nuo istorijos). Parimęs, vainikuotas erkščėciais, susimastęs Kristus – toks artimas lietuvių liaudies žmogui. Tačiau jo autentiška teologinė prasmė taip ir lieka neaiški, net ir šiandien. Ar tik tas rūpintojėlio liūdesys nebus pačios tautos bei jos skaudžių išgyvenimų išraiška? Prisiškėlusio rūpintojėlio nevaizduoja nei liaudies menininkai, nei Daugvila. Liūdesys ir skausmas tebėra lietuviško susimastymo atspindintis bruozas ne tik rūpintojėlių drožiniuose, bet ir etnografinių vestuvių papročiuose bei senose dainose. Vestuvių dainose vyrą yra ne džiaugsmas ar pakili nuotaika, bet jauniosios ašaros, graudūs atsivėkinimai, išlydint dukrą ar seserį į marčias. Daugvilos pakelės kopolytelių nuotaika perdėm graudi, koloritas pilkas, judesys prislopintas. Toks išraiškos būdas mums patinka. Jis atrodo savas, net mielas. Šia prasme Daugvila yra taiklus mūsų religinės ir etnografinės samonės reiškejas. Žiūrėdami į jo „liaudiškąsias“ skulptūras ir kitus dirbinius, jaučiamės „kaip namie“, trokštame pasikabinti viena ar kelis savo namuose ir jais didžiuotis.

Ar žada Daugvila „išsisiūbuoti“ iš siauro upelio pasukti į platesnius vandenis? Vargu. Tuose vandenyse jis yra jau buvęs... Greta lietuviškųjų pakelės kopolytelių parodoje kabo anksčiau sukurti gobelenai ir vienas plastmasinės technikos vitražas iš septintojo dešimtmečio. Tai Daugvilos „platesnio“, „visuotinesnio“ meno pavyzdžiai. Jie papildo ir tarsi paspalvina pilkąją kopolytelių panoramą. Jie taip pat parodo, kokių užmojų šis menininkas turėjo anksčiau. Daugvilos audinių ir vitražų estetiniai elementai daug universalesni nei drožinių. Čia atrandame ne tik „tamošaitiškos“ įtakos, bet ir abstrakčių, kryptančių į universalumą, grynąją estetiką.

Vitražinė Daugvilos technika visai abstrakti – ji palieka vaizduotei tik linijų, plotų ir spalvų žaismą. Bet tai ankstyvasis Daugvila. Dabartiniams kūriniams

Jurgio Daugvilos vitražas, atliktas transparentine plastmasine technika (apie 1967 metus). Algimanto Keziso nuotrauka

Naujos knygos

• Vytautas Tininis. SNIECKŪS – 33 METAI VALDŽIOJE. (Antano Sniečkaus biografine apybraiža). Vilnius: Lietuvos karo akademija, 1996. Redaktorė Aldona Mackevičienė. Viršelyje Antano Sniečkaus portretinė kaukė, padaryta 1974 metais Vilniuje, naktį iš sausio 22 į 23 d. 192 puslapiai. Tiržas – 2,000 egzempliorių. Kaina nepažymėta. Gaunama „Drauge“.

Leidinio autorius – humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos karo akademijos vyresnysis mokslinis bendradarbis Vytautas Tininis, remdamasis archyviniais dokumentais, amžininkų atsiminimais ir skurdoka literatūra apie Antaną Sniečką, pateikia skaitytojui kiek platesnį šios reikšmingos Lietuvos likimui asmenybės gyvenimo aprašymą.

Kiekvienas, kuris pažinojo ar ką nors girdėjo apie Antaną Sniečką, turi savo nuomonę ir savaip vertina jo veiklą. Skaitytojui galbūt bus įdomu plačiau susipažinti su šia prieštaringa asmenybe. Sniečkus LTSR administracijos vadovu išbuvo net 33 metus. Per tą laiką Sovietų Sąjungoje įvyko įvairių politinių permairių, keitėsi jos vadovai, tačiau Sniečkus taip ir liko neišjudintas. Tuo daug kas stebėjosi ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų. Tad kokios šio politinio ilgaamžiškumo priežastys? Atsakyti į tai vienareikšmiškai sunku. Įrodyti, kad geresnio nėra – vienas svarbiausių bet kurio politiko uždavinių. Sniečkus su tuo puikiai susidorojo. Kaip jis tai padarė ir norima šioje knygoje parodyti.

Sniečkaus gyvenime gausu prieštaravimų. Jis buvo principingas žmogus, fanatiškai at-

sidavęs komunistinei idėjai ir bolševizmui, stengėsi nuosekliai įgyvendinti Maaskvos politinius reikalavimus. Politikos ir ideologijos srityse jis niekada nepripažino jokių kompromisų. Vardan idėjos jis aukėjo save ir vertė tai daryti kitus. Tačiau kartu, ypač po Stalino mirties, jis stengėsi atstovauti Lietuvos interesams, dėl to būta nesutarimų su Maskva, jam teko patirti nemalonumų. Sniečkus savo gyvenime neiškojo lengvų kelių, jis nebuvo nei pataikūnas, nei karjeristas, bet savo valdžia jis nesiruošė su niekuo dalytis iki pat mirties.

Knygoje panaudotos nuotraukos iš Lietuvos valstybinio vaizdo ir garso archyvo, o dokumentų kopijos – iš Lietuvos valstybinio visuomenės organizacijų archyvo.

Ši monografija – tai tarsi knygos *Sovietinė Lietuva ir jos veikėjai* (1994) tęsia. Knyga skiriama istorijos mokytojams, studentams, moksleiviams, visiems, kas domisi Lietuvos istorija.

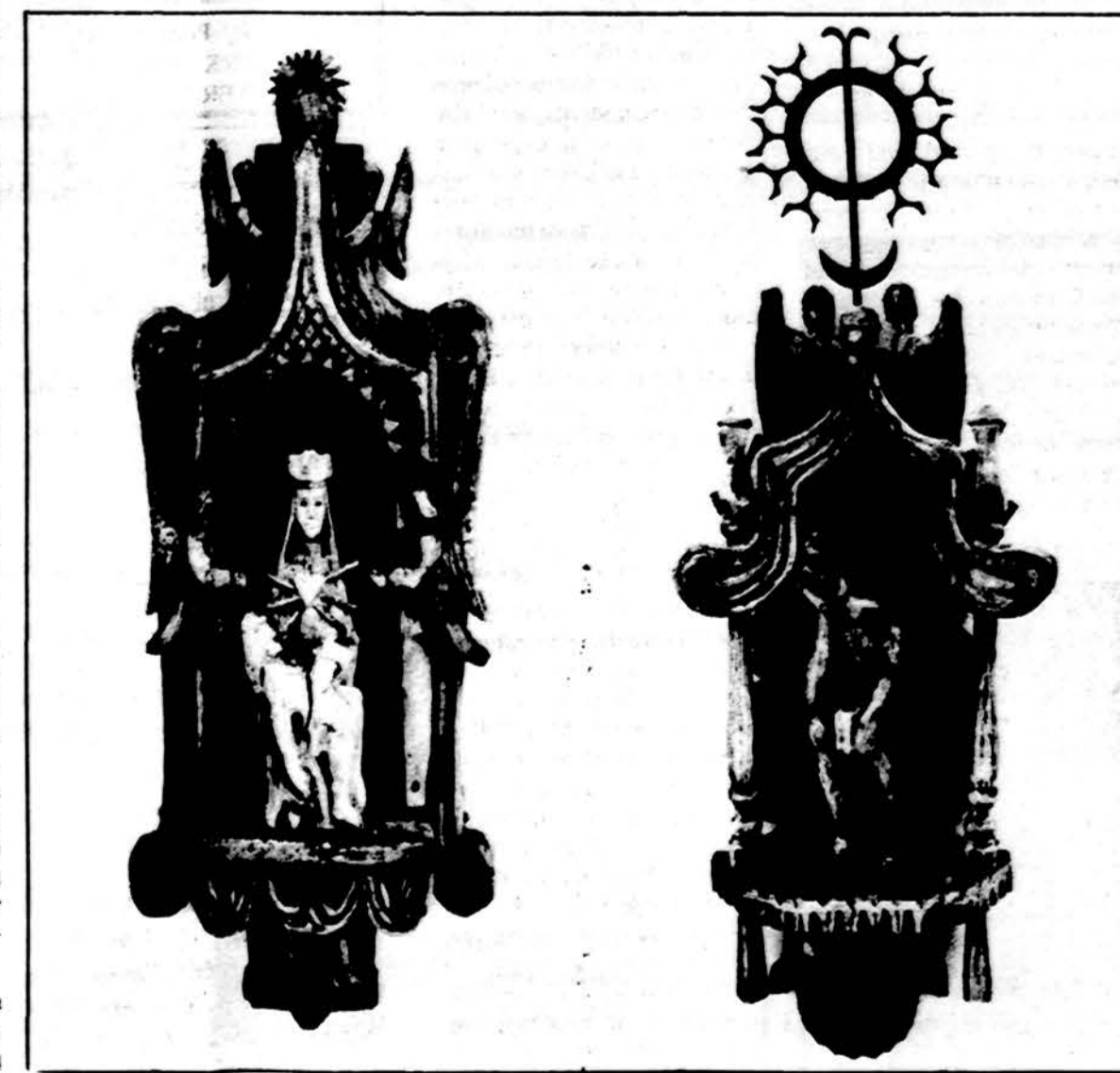
Už pareiktas pastabas ir paramą leidžiant šią knygą autorius dėkingas JAV politologui profesorui Tomui Remeikiui.

• Kazys Škirpa. LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS SUTEMOS (1896 - 1940). Atsiminimai ir dokumentai. Chicago - Vilnius, 1996. Leidykla „Lietuvos kronika“ – AB „Vilpa“. Mokslinė konsultantė Humanitarinių mokslų habilituota daktarė R. Žepkaitė. Redaktorai: J. Kairienė, J. Laurinaitis, G. Pruskuvienė, G. Žemaitienė. Tikrinius vardus taisė R. Trakimienė. Dailininkas A. Nekrošius. 486 puslapiai. Tiržas nei kaina nepažymėta. Gaunama „Drauge“.

Lietuvos nepriklausomybės sutemos – tai išsamus prisiminimų ir dokumentų rinkinys, liudijantis Kazys Škirpa (1896 - 1979), kaip Lietuvos valstybės vyro, iškėlusio trispalvę vėliavą Gedimino kalne 1918 metais, ir nenuleidusio jos savo širdyje net ir dvidešimto amžiaus sutemoje, vaidmenį.

„Artejtant II pasauliniam karui ir jam pradėjus siautėti Europoje, man – šių atsiminimų autoriui – buvo lemta eiti atsakingas Lietuvos diplomatinės tarnybos pareigas svarbiuose posteose; iš pradžių Lietuvos karo attache Berlyne, po to nuolatinis Lietuvos delegatų prie Tautų Sąjungos Ženevoje, po lenkų ultimatumo Lietuvos nepaprastuoju pasiun-

Jurgio Daugvilos kūrinių paroda Lietuvos dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, vyks iki šių metų lapkričio 17 dienos.

Dvi iš Jurgio Daugvilos kopolytelių, eksponuojamų jo darbų parodoje, šiuo metu vykstamojo Lietuvos dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois.

„Exultate“ choro koncertas

(Atkeita iš 2 psl.)

buvo viena iš gerai nuskambėjusių romantišnių dainų. Vienas iš vertingų ir rečiau girdimų kūrinių buvo E. Drake „Aš tikiu“, atliekamas kartu su Bach-Gounod „Ave Maria“, pareikalavęs iš giedančių muzikinės pusiausvyros pajautimo tarp partijų chore ir radimo teisingo dinamino skambesio santykio tarp atliekančių teminę medžiagą balsų ir atliekančių vokalinį akompanimentą. Dirigentė atlikimą gerai koordinavo, išryškindama partijas, atliekančias svarbesnę teminę medžiagą ir finale išjudino vokalistus, kurie parodė vėluimą ir gerai užakcentavo giesmės finalą.

Koncerto pabaigai padainuoti George Gerschwin „Kaip čia nesėdėt“ (iš operos „Porgy and Bess“) ir Smetanos „Ko mes turim nesilinksmint?“ (iš operos „Parduotoji nuotaka“). Choras operų ištraukas atliko gera intonacija, ritmo pojūčiu ir stiliumi. Bisui choras atliko „popuri“ iš programos kūrinių charakteringusių ištraukų. Baigdamas muzikinę kultūros darbą, dirigentei Ritai Kloriėnei linkiu nenuilstamai tęsti taip svarbų išsvijoję lietuviškos kultūros darbą, kuriame glūdi mūsų tautinis atsparumas ir nenugalima jėga. Atliktų kūrinių interpretacija ir choro meniškas ir disciplinuotas visos programos atlikimas yra dirigentės asmenybės atspindys, kuris vaizdžiai parodė gero dirigento privalumus. Linkiu chorui „Exultate“ dar ilgus metus gyvuoti.

Rokas Zubovas Jono Tamuliūčio nuotrauka

Rokas Zubovas laimi I vietą pianistų konkurse

Spalio 11-21 dienomis vykusiam New York'o fortepijono mokytojų kongreso organizacijos 23-čiame tarptautiniame Frinna Awerbuch vardo pianistų konkurse Rokui Zubovui buvo paskirta pirmoji vieta. Šiame konkurse dalyvavo 57 pianistai iš įvairiausių pasaulio šalių. Konkurso laureatai koncertuos Weill Recital Hall ar Carnegie Hall lapkričio 23 dieną.

Rokas Zubovas gyvena Čikagoje ir dėsto St. Xavier universiteto muzikos mokykloje. Konkursui Rokas paruošė plačią programą, sudarytą iš Bach'o, Beethoven'o, Chopin'o, Rachmaninov'o ir Prokofjev'o kūrinių.

tinu ir igaliotuoju ministru hitlerinėje Vokietijoje“ – rašo autorius įžanginiame žodyje.

Pulkininko Kazio Škirpos veikalai, kuriuose remiamasi realios politikos prielaidomis, nebuvo itin palankiai vertinami didžiosios išsvijoję Lietuvos elito dalis. Todėl ir pats Kazys Škirpa nebuvo politiškai populiarus, turėjo daugiau ar mažiau pats pasirūpinti savo atsiminimų ir jų dokumentacijos skelbimu. Taip iš daies atsitiko ir su šiuo leidiniu.

„Nuo pat to momento, kada karas nustojo siautėti ir nebeliko diplomatinės veiklos paslapčių išlaikymo būtinybės, aš puoselėjau mintį pateikti to meto Lietuvai fatališko laikotarpio žygius lietuvių visuomenės įver-

Kazys ŠKIRPA LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS SUTEMOS

tinimui bei juos užfiksuoti reikšmingų atsiminimų forma, kad nešėtų mokslui ir Lietuvos istorijai. Šis mano darbas yra be pretenzijų būti koku nors literatūros veikalu, nes paruodau jį kaip paprastą apžvalgą, aprašą apie to meto diplomatinės veiklos aktus ir faktus, koncepciją Tėvynei Lietuvai gelbėti“, – rašo autorius.

Knygoje pateikta daug dokumentų nuorašų ir išrašų ne vien iš diplomatinės archyvo, bet ir kitų šaltinių, kurie pasidarė prieinami tik po karo. Kazys Škirpa, nors ir dažnai nesutikdamas su tuometine nepriklausomos Lietuvos santarke, iš tikimais tarnavo Lietuvai ir siekė jos interesus, kaip jis juos tuo metu suprato ir buvo Lietuvos vyriausybės instruktuotas. Skaitytojams svarbu yra žinoti, ką vadovavę tautai žmonės galvojo, kaip veikė dvidešimto amžiaus Lietuvos nepriklausomybės sutemoje, koks buvo jų požiūris į tą metų lemtingus įvykius, kuriuos liudija išlikę archyviniai dokumentai. Tikimės, kad tai yra reikšmingas darbas ateities istorikams ir ateinančioms kartoms.

Šio veikalo išleidimą svariai parėmė Akademinės skautijos leidykla Čikagoje, kuriai Kazys Škirpa patikėjo rankraščių. Už tai leidykai reikiama nuostabi padėka leidyklos pagrindiniam redaktoriui a.s. Broniui Kvikiui, davusiam veikalo pasirodymui pirmąjį impulsą ir daugeliui žmonių, prisidėjusių prie šio veikalo išleidimo. (I.V.S.)